

Binnenkort neemt de dan 60-jarige Dommerholt afscheid als NRS-directeur. Hij was van grote invloed op de veeverbeteringsstructuur in Nederland. Jan Dommerholt ontwikkelde inet en bouwde met NRS aan moderne informatiesystemen als NIS en IRIS.

Geen acht voor gedrag op zijn rapport. Dat gebeurde maar zelden en het was bijna een doodzonde, maar het overkwam Jan Dommerholt op de lagere school. Zijn rebelse kant, hij kon die toen al niet onderdrukken. En ook tijdens zijn succesvolle carrière in de veeverbetering ging hij soms met een onnavolgbare eigenzinnigheid te werk, overtuigd van de juistheid van zijn ideeën.

Dommerholt werd geboren op een boerderij in het Gelderse Harfsen, nabij het ki-station aan de Broekstraat. Toen nog bevolkt met mrij-stieren als Nero 5 en Hiltje's Roland, decennia later de thuisbasis van grootheden als Sunny Boy en F16 Rocket C en momenteel een van de proef- en wachstierlocaties van HG. Maar stieren en alle mooie verhalen eromheen, ze

waren ook toen al niet aan Dommerholt besteed. Van meet af aan ging zijn voorkeur uit naar een bredere benadering van de fokkerij, naar een veeverbetering die ten dienste staat van een economische melkproductie.

Deze opvatting gaf hij al inhoud in Wageningen, waar hij van 1964 tot 1971 studeerde aan de landbouwuniversiteit. Hij promoveerde bij professor Rommert Politiek op het onderwerp 'correctie van de melkgift van koeien voor verschil in leeftijd, seizoen en lactatiestadium'. Dommerholt hoeft in zijn werkkamer niet lang te zoeken naar het originele exemplaar. Het proefschrift – met de voor die tijd vertrouwde donkergroene kافت – legde de basis voor fokwaardeschattingmodellen als de dochter-bedrijvenmethode.

Simon Evenhuis: 'Dommerholt, de man van de betrouwbare cijfers'

Simon Evenhuis: 'Dommerholt is geen man van mooie verhalen'

Voormalig NRS-voorzitter Simon Evenhuis uit Sebaldeburen werkte zo'n twaalf jaar nauw samen met Jan Dommerholt. Hij kijkt met genoegen op die periode terug, zowel zakelijk als op het

persoonlijk vlak. 'Als ik aan Jan Dommerholt denk, dan zie ik een man voor me die veel energie heeft gestoken in de ontwikkeling van nieuwe informatieproducten. Kenmerkend voor die nieuwe NRS-producten was dat ze altijd op betrouwbare cijfers waren gestoeld en praktisch bruikbaar zijn voor de veehouder. Die betrouwbaarheid kenmerkt Jan ook persoonlijk. Hij is weloverwogen en integer; ik denk dat hij tijdens die hele periode dat ik in de veeverbetering actief was, mijn beste vriend is geweest.'

Het lastige voor Dommerholt was om zijn verhaal over te brengen, denkt Evenhuis. 'Hij was altijd bezig met cijfers, met indexen, met informatie. Dat was soms

Het zou bovendien de opmaat vormen tot de ontwikkeling van de index netto melkgeld, de inet, waarmee Dommerholt naam zou maken.

Elvis Presley

De ontwikkeling van inet, Dommerholt moet er diep voor in zijn geheugen graven. Regelmatig plukken zijn vingers aan zijn karakteristieke ringbaard, ooit zwart, toen grijs en inmiddels sinterklaaswit. Vooral zijn verblijf in Amerika is van grote invloed geweest. In augustus 1977 vertrok hij voor een jaar naar de Verenigde Staten, naar de universiteit van de staat Iowa, waar hij aan de slag kon bij de vakgroep vee fokkerij. De dag waarop hij aankwam, kan hij zich nog levendig herinneren. 'Dat was 15 augustus. Heel Amerika was in rouw, want Elvis Presley was dood.'

In Amerika kreeg Dommerholt de tijd om verder na te denken over melkprijzen in relatie tot fokkerij. 'Op dat punt moest nog veel gebeuren, want bedenkt: de negatieve grondprijs voor melk kenden we toen nog niet en in de Verenigde Staten, daar werd zelfs het eiwitgehalte niet ge-

ingewikkelde materie en om dat over te brengen op de boeren lukte hem slecht. Hij was de grootste denker van de directeuren die ik heb meegemaakt, al bleef hij niet in filosoferen hangen, maar kwam hij ook tot bepaalde conclusies.' Hoewel zijn verhaal voor veehouders vaak niet te volgen was, was hij toch succesvol en zijn positie onomstreden. Hoe hij dat voor elkaar kreeg? Evenhuis: 'Hij bewees het in de praktijk. De producten die hij met NRS ontwikkelde, bleken zonder meer werkbaar voor de boeren. Dommerholt heeft dus niet door zijn mooie verhalen, maar door zijn betrouwbare cijfers veel betekend voor de veehouders.'

Jan Dommerholt: 'Dat productie en daarmee inet nu minder ruimte krijgt, vind ik terecht'

meten omdat het geen waarde had bij de verdere verwerking van de melk.' Het vernieuwende in Dommerholts benadering was dat hij niet alleen keek naar de opbrengstenkant, maar ook naar de voerkosten per melkcomponent.

De volgende stap was om de kennis over de productiekosten van melk te koppelen aan de fokwaarden. Dommerholt: 'In aansluiting hierop was er de behoefte om de fokwaarden voor melk, vet en eiwit te combineren tot een getal. Dat werd dus de inet, de index netto melkgeld.'

Inet heeft waarde bewezen

De inet werd direct door de melkveeouders omarmd. Een Amerikaanse stier als Gardenia, die dankzij zijn hoge vetverering in de inettop prijkte, ontmoette een stormachtig gebruik. De inetfokkerij werd een begrip en bracht de Nederlandse fokkerij terug in de internationale top. Stieren als Tops, Sunny Boy, Jabot, Celsius en Labelle, ze profiteerden maximaal van de inet.

Maar in de jaren negentig keerde het tij. Inetfokkerij werd een scheldwoord en het synoniem voor een fokkerij zonder aandacht voor exterieur en die tot tere en snel opgebrandde koeien leidde. Dommerholt ligt niet wakker van de kritiek die zijn geesteskind ontmoette. Welgemeend: 'Nee, dat men nu in de fokkerij minder ruimte geeft aan productie en daarmee aan inet vind ik terecht. Iedere tijd vergt zijn eigen aanpak. Inet heeft zijn waarde meer dan genoeg bewezen en voor wie op productie wil fokken, is inet nog steeds de beste graadmeter. In bredere zin heeft de indexfokkerij zijn diensten bewezen, ook op het exterieurvlak. In de periode dat we volop op inet fokten, zijn ook de uiernetten van het boerenerf verdwenen. De koeien hebben bijna allemaal goede uiers en zijn mak-

kelijk te melken. En kijk naar de levensproductie van de koeien, die is hoger dan ooit tevoren.'

Naar toetstelefoon

Wie Dommerholt zegt, denkt aan de informatiesystemen van NRS. In de jaren tachtig gaf hij de leiding aan de bouw van NIS, in de jaren negentig nam hij het initiatief tot de bouw van een volledig nieuw informatiesysteem, IRIS. Met IRIS ging

NRS ook de internationale markt op. 'Er is geen programma ter wereld waarin van meer koeien de gegevens worden verwerkt. IRIS draait niet alleen in Nederland en Vlaanderen, ook in Ierland, Zuid-Afrika, op de Azoren, in China en in Tsjechië is een begin gemaakt.' De vermarkting van IRIS blijft niettemin een moeizame aangelegenheid, al denkt Dommerholt dat de opmars van internet de export van IRIS zal vergemakkelijken.

NRS-directeur Jan Dommerholt werkte hele carrière aan economische benadering veeverbetering

'Godfather' van inet vertrekt

Over inteelt, kruisen en een echte vervanger voor opa

Inteelt is in de ogen van de vertrekkende NRS-directeur een serieus probleem. 'Inteelt is een bedreiging voor ieder ras, vooral als de commerciële belangen groot zijn. Dat is bij de holsteinfokkerij het geval. Je ziet dat onder invloed van de commercie iedereen naar dezelfde stiervaders grijpt. Het is bijna niet gepast om de stiervader die iedereen gebruikt te missen. Al met al is hierdoor de effectieve populatie niet al te groot.' Hij denkt niet dat de situatie verder verslechtert. 'Ki-organisaties die hun verantwoordelijkheid kennen, daartoe reken ik ook HG, brengen spreiding aan.' Ook de tendens om in het fokdoel meer kenmerken op te nemen geeft volgens hem hoop. 'Daardoor heeft een bredere groep dieren de kans om in de top mee te doen.' En dat veehouders naar het middel van kruisen grijpen om de verminderde vruchtbaarheid van de koeien te onderhouden, Dommerholt maakt zich er niet druk om. 'Nee. Ik vind me daar absoluut niet over op. Kruisen is van alle tijden. Maar volgens de scheidende NRS-directeur is kruisen niet dé oplossing om de

vruchtbaarheidsproblemen om te lossen. 'Natuurlijk, vruchtbaarheid kent een sterke genetische component. Ki's moeten er daarom aandacht aan geven en veehouders kunnen er in de stierkeuze al rekening mee houden, maar er moet meer gebeuren', vindt Dommerholt, die NRS daarbij een innovatieve rol toedicht. 'Vanuit het stamboek introduceren we binnenkort robuustheid in de bovenbalk. In die fokwaarde zit nadrukkelijk de conditiescore. We krijgen daardoor meer die boerenkoe. Door te fokken op conditiescore voorkom je een negatieve energiebalans en dat is gunstig voor de vruchtbaarheid.' Vruchtbaarheid heeft ook een 'boerencomponent' zoals Dommerholt dat uitdrukt. 'We leveren veehouders al veel gegevens om de vruchtbaarheid van hun veestapel te managen. Maar we denken verder en doen onderzoek naar hoe we via camera's de veehouders behulpzaam kunnen zijn bij de tochtigheidsaankomst, zodanig dat de veehouder daarmee een echte vervanger van opa in de stal heeft.'

Als hoogtepunt in het verleden ziet hij de ontwikkeling door NRS van het identificatie- en registratiesysteem I&R. 'Dat hebben we samen met de gezondheidsdienst opgezet, nog voordat het van overheidswege opgelegd werd. Om I&R van de grond te krijgen was een voiceresponse-systeem nodig. Ik weet nog goed dat daarvoor de boeren al die telefoons met een draaischijf omwisselden voor toetstelefoons. Dat was een hele heisa.'

Stamboek betaalbaar houden

In de afgelopen jaren heeft Dommerholt in zijn functie als NRS-directeur regelmatig met FHRS en KI Samen voor de rechter gestaan vanwege zaken omtrent het gebruik van NIS. Dommerholt heeft er geen trek in om er al te veel woorden vuil aan te maken. 'Ik zie het vooral als kinesinne bij die paar organisaties. Met de meeste veeverbeteringsorganisaties werken we goed samen en liggen er prima afspraken. Ik ben blij dat NRS als stamboek is meegegaan in de fusie tot CR Delta. Daardoor hebben we het stamboek betaalbaar kunnen houden. Je ziet het ook in de landen om ons heen: alle stamboeken hebben het moeilijk. Of ze verdwijnen, of ze gaan verbreden zoals het

NRS heeft gedaan. We hebben nu een geweldige florierende club met uitstekende databases.' Is de oprichting van brancheorganisatie NVO een oplossing gebleken om de samenwerking tussen de veeverbeteringsorganisaties te verbeteren? Dommerholt: 'NVO krijgt meer en meer gezag. Dat werd tijd. De afgelopen vijf jaar zijn verloren gegaan aan onderling gekrakeel. Toch is de invloed van NVO nog beperkt. Er is onderling afgesproken om een nieuwe totaalindex, de nvi, in te voeren. Maar nu zie je weer dat er een club is, in dit geval Alta, die zegt mee te doen met de nvi, maar dat nu toch weer niet doet. Kijk je naar de cao-onderhandelingen, dan zie je dat het daar wel werkt. Samenwerken in NVO kan dus wel, maar het is zo dat organisaties nog te vaak alleen bij de NVO uit de pot snoepen van wat ze lekker vinden.'

Iedere veehouder is fokker

Jan Dommerholt heeft zich altijd verzet tegen het idee dat een stamboek alleen toegankelijk moet zijn voor een exclusieve groep van topfokkers. 'Je ziet dat in die gevallen waarin het stamboek wel zo functioneert dat de aandacht getrokken

wordt in de richting van "mooi", van emotie. Daar is niets mis mee, maar dat is een nichemarkt. Als NRS hebben we in ons onderzoek en in onze aanpak geprobeerd de ratio en de economie erbij te houden.'

Iedere rundveehouder is naar zijn mening een fokker. Vandaar dat hij een brede basis onder het stamboek zo belangrijk vindt. 'Dat is het grote verschil met de varkenshouderij. Vrijwel iedere rundveehouder maakt paringen die nakomelingen op moeten leveren waarmee hij straks als boer weer verder kan, zowel in de melkput als in de fokkerij. Bij varkenshouders is de paring gericht op een zo goed mogelijk eindproduct.'

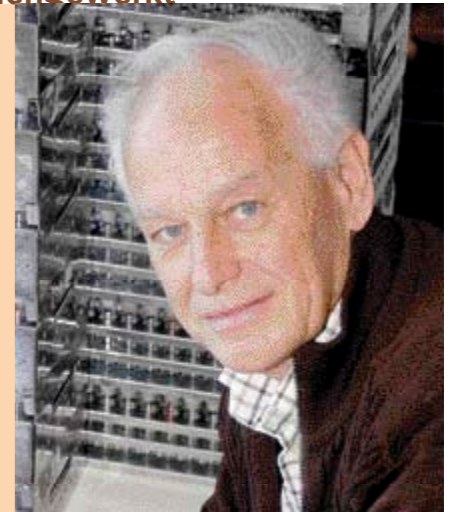
Op het terrein van bedrijfsinspectie ziet hij in zijn rol als stamboekdirecteur ontwikkelingen waarmee hij niet gelukkig is. Vooral de koppeling tussen bedrijfsinspectie en paringsadvies zoals Tellus die maakt, is ongewenst. 'Als deze trend doorzet, komt er een einde aan de uniforme exterieurbeoordeling zoals we die kennen.' Hij bestrijdt dat de inspecteurs van NRS dezelfde werkwijze hanteren door te sturen via het paringsadviesprogramma sap. 'Doel van de bedrijfsinspectie is in de eerste plaats om objectief de waarde van het exterieur van het dier weer te geven. Die gegevens kun je vervolgens voor verschillende doeleinden gebruiken. Lang niet alle veehouders die gebruikmaken van bedrijfsinspectie doen mee aan sap. We willen niet dat inspecteurs de rol van spermaverkoper op zich nemen. Met de

'Concullega' Job Vlastuin: 'Altijd in goede harmonie samengewerkt'

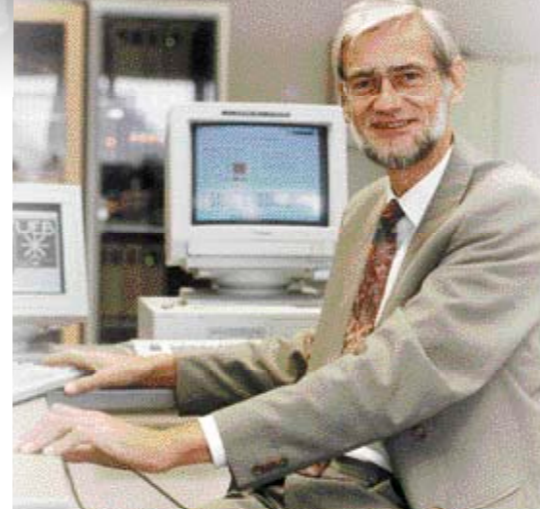
In het verleden was Job Vlastuin directeur van veehouderijbelangen West-Veluwe in Ede. Daarmee was zijn organisatie op het terrein van de melkcontroleactiviteiten zowel een collega als een directe concurrent van NRS. 'Toch heb ik me nooit belemmerd gevoeld om met Dommerholt te bellen. Met hem was als "concullega" altijd een open discussie mogelijk en de samenwerking tussen onze organisaties is altijd zakelijk en in goede harmonie verlopen.' Hij heeft zich met het relatief kleine 'Ede' niet bedreigd gevoeld door het grote NRS, later CR Delta. 'Dommerholt gaf daar bij de zelfstandige vereni-

gingen ook geen aanleiding toe. Alleen het FHRS had altijd wat te klagen en dat is jammer, want als ze niet zo negatief waren, had FHRS meer leden gehad. We werkten met Dommerholt in de diverse commissies juist goed samen, zoals tijdens de cao-onderhandelingen die hij leidde. Hij kon daarbij overigens tegen de bonden wel scherp uit de hoek komen: of z'n grappen wel altijd werden begrepen?'

Vlastuin ziet hem als een betrouwbaar man. 'Hij zei op z'n eigen kantoor geen andere dingen dan tegen ons. Ik heb me dan ook nooit door hem belazerd gevoeld. En als er iets bijzonders was, dan pakte hij zelf de telefoon en belde ons.'

Job Vlastuin: 'Niet als "kleine" organisatie bedreigd gevoeld'

nieuwe structuur zoals die met Visie 2010 pas is ingevoerd, hebben we inspecteurs daarom ook bewust onder de afdeling verenigingszaken geplaatst.'

Melk en honing

De bij vlagen ongeduldige Dommerholt, hij verlaat de organisatie met een 'ambivalent gevoel'. Zich volledig overgeven aan zijn grote hobby, het 'fokken' van bijen, vindt hij geen optie. Zeker, in de broedstof thuis teelt hij nog steeds koninginnen, in de hoop ooit nog eens een nieuw ras te fokken. En de tochten met de bijenvolken naar de koolzaadvelden en de boomgaarden in de Betuwe, die

blijven welkom. Maar Dommerholt zit nog steeds vol ideeën die hij mogelijk nog aan de man – of beter, aan de boer – kan brengen, in wat voor rol dan ook. Eerst wacht hem het officiële afscheid. Op 19 december. Met, hoe kan het anders, sprekers uit de zuivel en het fokkerijonderzoek die zich buigen over de vraag welke melk de burger wenst. De inleiders zijn alvast gewaarschuwd: zorg ervoor dat de cijfermatige onderbouwing op orde is en voorkom een te voorspelbaar verhaal, de creativiteit mag geprikkeld.

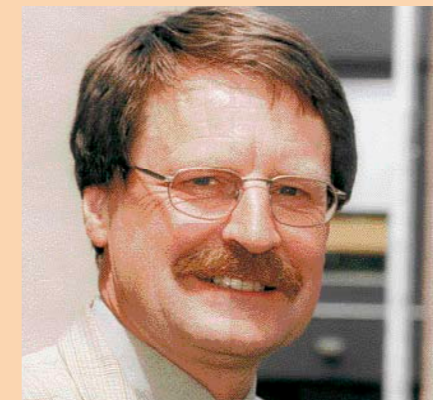
Bert de Lange

Wagenings onderwijsdirecteur Pim Brascamp: 'Een gezond boerenverstand'

Pim Brascamp: hij studeerde samen met Jan Dommerholt aan Wageningen Universiteit, was zelfs een tijd lang zijn kamergenoot. Tegenwoordig is hij directeur van het Onderwijsinstituut Wageningen Universiteit. Hij plaatst de carrière van Jan Dommerholt in het perspectief van de revolutie in de fokkerijwetenschap zoals die onder leiding van professor Rommert Politek in de jaren zestig en zeventig gestalte kreeg. 'Politek haalde buitenlandse hoogleraren naar Wageningen. Die brachten samen met Politek en zijn promovendi als Jan Dommerholt de moderne fokkerijtheorie tot ontwikkeling en schoeiden de Wageningse fokkerijopleiding op die nieuwe leer.' De kracht was volgens Brascamp dat het niet bij wetenschap bleef. 'De opleiding was op theorie geba-

seerd, maar had een praktische doelstelling.' Begrippen als bsk, fokwaardeschattingsmethode als DB, Blup, de rangschikking op inet: ze vonden volop toepassing in de praktijk. 'Wageningers als Jan Dom-

Pim Brascamp: 'Hij verdwaalde niet in automatiseringstrajecten'

merholt die in het bedrijfsleven gingen werken, speelden daarbij een belangrijke rol', zegt Brascamp, die tot zijn genoegen constateert dat NRS onder leiding van Dommerholt de samenwerking met Wageningen tot op de dag van vandaag op basis van gelijkwaardigheid inhoud geeft.

Brascamp noemt Dommerholt inventief en creatief. 'Hij was altijd in staat nieuwe dingen te bedenken.' Tegelijkertijd hield hij oog voor wat praktisch haalbaar was. 'Ik denk dat die eigenschap hem van pas kwam bij de bouw van systemen als NIS en IRIS. Dat zijn grote automatiseringstrajecten waarin je verschrikkelijk kunt verdwalen. Hij had de bagage om dat te voorkomen. Hij zei: dit gaan we wel doen, dat niet. Noem het maar gezond boerenverstand.'